

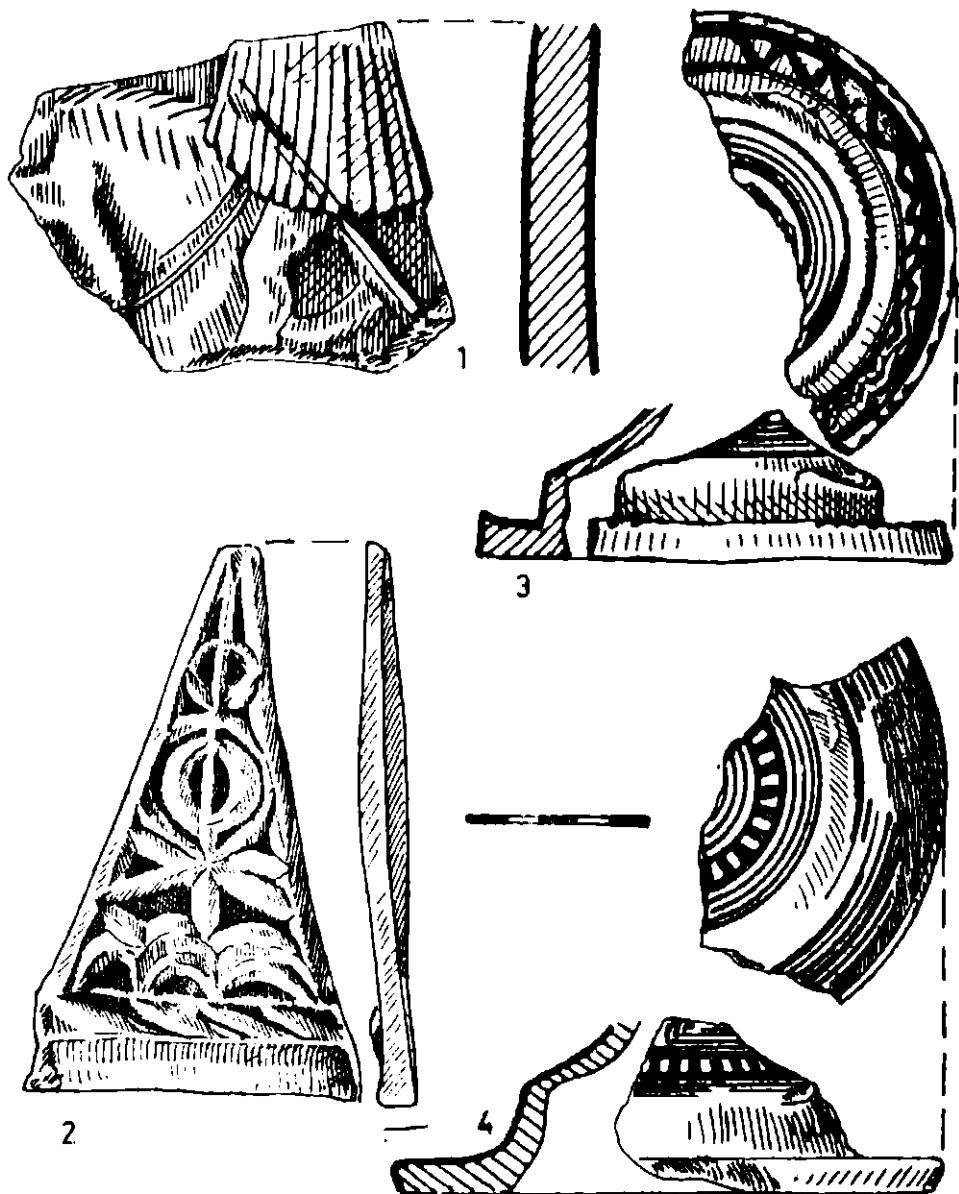
CERCETĂRILE ARHEOLOGICE DE LA CURTEA DE ARGEŞ

de LIA BĂTRÎNA
și ADRIAN BĂTRÎNA

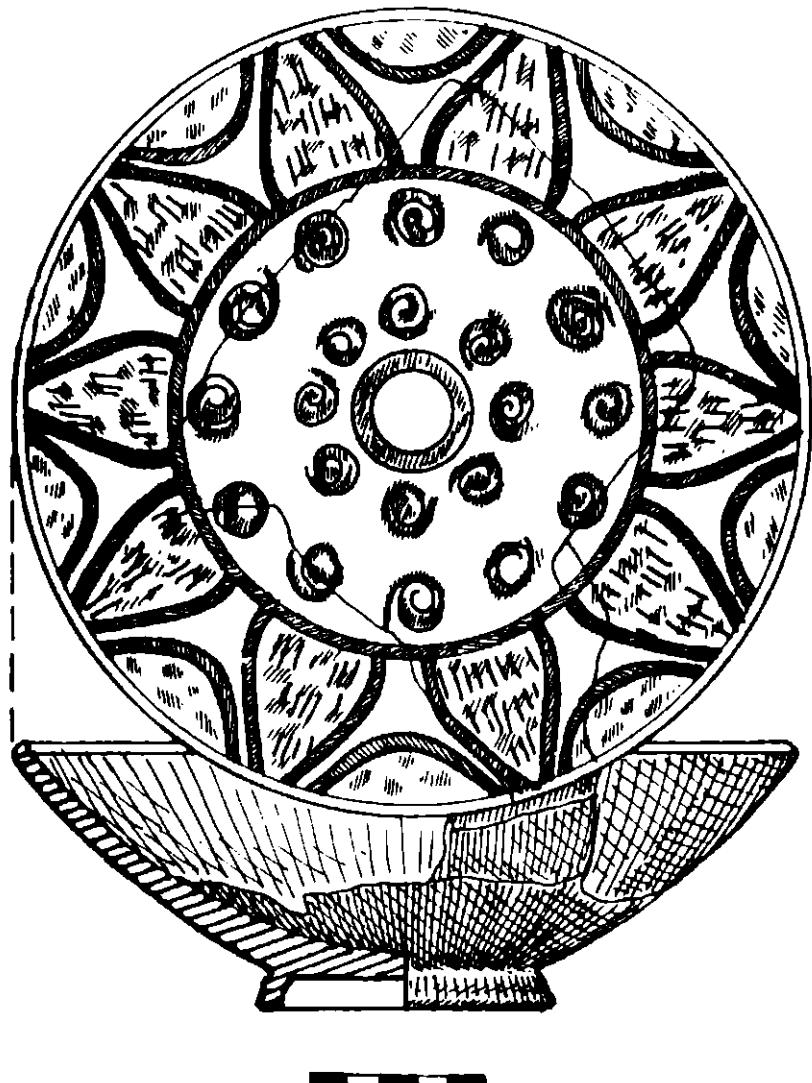
Continuând cercetările arheologice începute în anul 1979 în unele sectoare ale orașului Curtea de Argeș¹, în luna iunie a anului 1980 ne-am orientat investigațiile în alte zone susceptibile de a oferi date cu privire la începuturile orașului medieval.

Prima suprafață investigată se află la vest de dealul Sfânt Nicoară, chiar la poalele acestuia. În cele două secțiuni trase pe direcția est-vest nu s-au descoperit elemente de cultură materială sau complexe care să justifice amplificarea cercetărilor. Singura amenajare de epocă medievală a fost surprinsă spre extremitatea de est a primei secțiuni și este reprezentată de urmării unui cuptor de plan circular (cu diametrul de 1,05 m), din care se mai păstrează "in situ" doar ultima aşeză din cărămizi de formă pătrată (cu latura de 16-18 cm). În jurul său erau împrăștiate cărămizi fragmentare, de aceeași formă, și o masă de chirpici. Stratul de dezafectare al cuptorului fiind suprapus de un nivel ce conținea fragmente ceramice caracteristice sec. al XVII-lea, încadrarea sa cronologică - în lipsa unor materiale arheologice aflate în relație directă cu nivelul său de funcționare - se poate face mai larg, probabil în sec. XV-XVI. Pe de altă parte, absența în suprafață înconjурătoare a unui nivel compact de vîtuire ne îngăduie să apreciem drept scurt intervalul în care a fost utilizat acest cuptor.

A doua zonă cercetată este o terasă înaltă situată la nord-est de dealul Sfânt Nicoară. Pe marginea terasei ne-a fost semnalată de localnici² existența unor ziduri de piatră care păreau la prima vedere a fi legate de un sistem de fortificație. Observațiile efectuate în cale găsește secțiuni ce au fost practicate, dintre care cinci perpendiculare pe traseul zidului, ne-au condus la încheieri ce exclud posibilitatea apartenenței acestuia la un sistem cu rol defensiv din epoca medievală. Zidul a fost dispus pe marginea terasei, după ce în partea superioară a pantei s-a săpat o treaptă pe care a fost așezată fundația. Aceasta este realizată din piatră de râu legată cu un mortar friabil, de slabă calitate, și întărită din loc în loc cu tiranți de brad, cu secțiune circulară, dispusi în poziție verticală. Calitatea modestă și grosimea de numai 0,90 m a zidăriei sunt argumente suficiente ce au determinat aprecierile noastre. La acestea se adaugă observația că nivelul de construcție al zidului suprapune, iar fundația taie, o conductă de aducție a apei realizată din olane a căror formă și pastă ceromică indică o vechime a sa ce nu poate să depășească sec. al XVIII-lea. În aceste

**Pl.I.- Curtea de Argeș, ceramică ornamentală (1,2),
sfeșnice și capace (3,4) din sec.al XIV-lea**

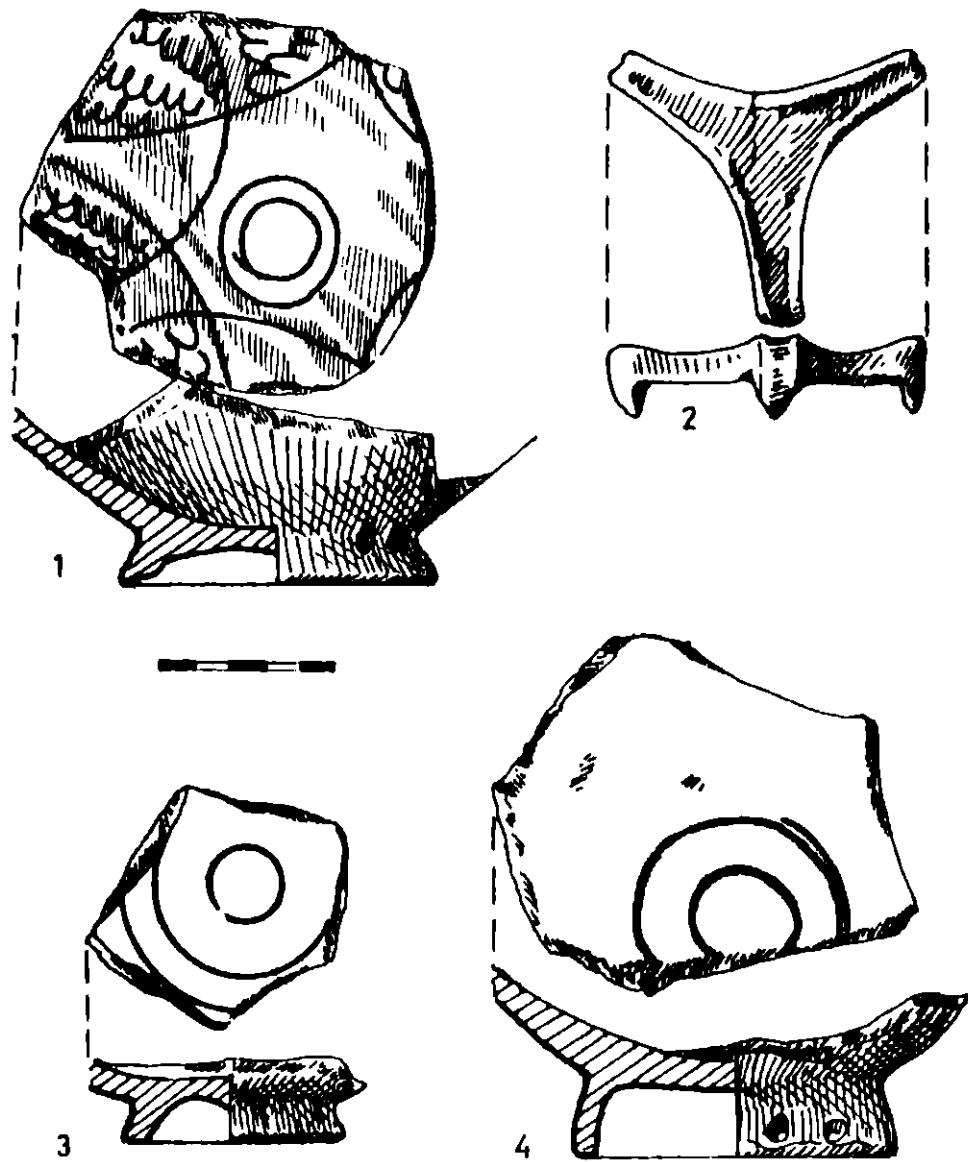
Pl.II.- Curtea de Argeș, taler smălțuit din sec.al XIV-lea

condițil, momentul edificării zidului poate fi plasat cel mai devreme la sfârșitul sec. al XVIII-lea, dacă nu curăva chiar la începutul celui următor, rosturile sale legându-se, fără îndoială, de inițiativele constructive desfășurate în aceste locuri la începutul epocii moderne.

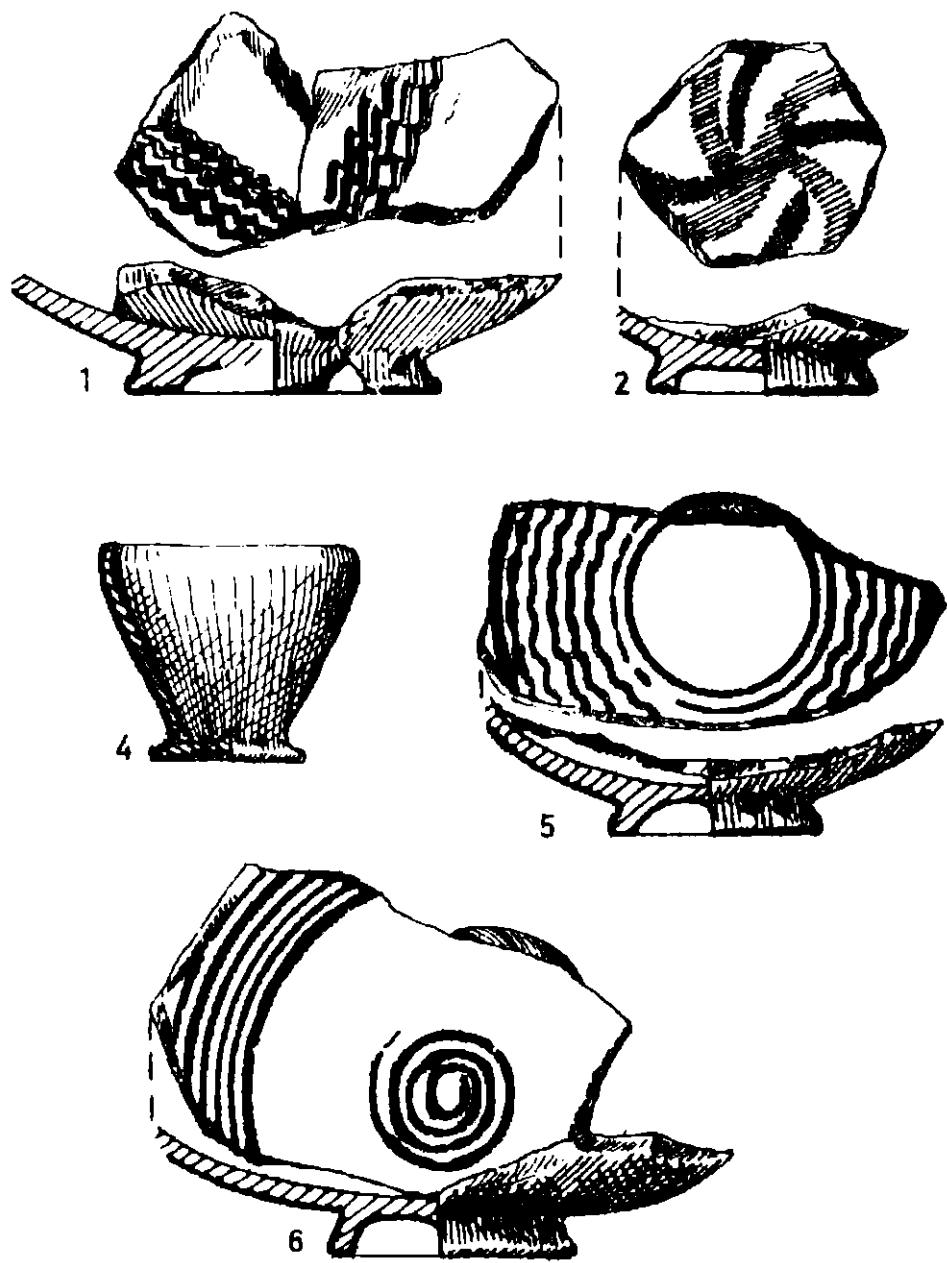
Ultima suprafață investigată este cea din grădina imobilului din str. Mircea cel Mare nr.1, grădină aflată în vecinătatea și la sud-vest de Curtea Domnească. În cele patru secțiuni executate stratigrafiile este unitară, fiind remarcat de fiecare dată nivelul de construcție apartinând zidului de incintă al Curții Domnești, zid edificat în jurul anului 1340³. De pe nivelul de călcare al zidului de incintă, care în unele portiuni mai păstrează urmele unui pavaj din bolovani de râu, au fost recolțate numeroase fragmente ceramice și piese întregibile, datează pe baza relațiilor stratigrafice și a caracteristicilor tipologice în intervalul cuprins între sfârșitul sec. al XIV-lea și mijlocul celui următor. La rîndul lor, un mare număr de gropi menajate cu forme neregulate, cu tale nivelurile de viețuire din sec. XIV-XV, au conținut o cantitate însemnată de material ceramic aparținând sec. XVI-XVII. Prezența materialului ceramic în imediata vecinătate a Curții Domnești ne determină să-l atribuim în exclusivitate acestelui, cu atât mai mult cu cît în suprafață cercetată nu se cunosc alte complexe de locuire.

Dığı ceramicile din Tara Românească i-au fost consacrate studii de referință⁴, considerăm oportun să opri în cele ce urmează asupra unor categorii ceramice ce contribuie la o mai bună cunoaștere a elementelor de cultură materială proprii sec. XIV-XV și XVI-XVII.

Materialul ceramic aparținând sec. XIV-XV este reprezentat în liniile mari de formele obișnuite – nesmălituite sau smălituite –, motiv pentru care ne vom opri doar asupra acestor piese ce comportă unele precizări. Din rîndul pieselor nesmălituite ne vom opri în primul rînd asupra acestor care în literatura de specialitate sunt cunoscute sub numele de sfeșnice⁵ sau de capace⁶. Controversa îscăză pe marginea rosturilor acestor piese pare a fi generată de formă care, în realitate, poate fi proprie ambelor tipuri (pl. I /3, 4). Deosebirile mai evidente se pot remarca totuși în materie de decor, care nu se pare a fi mai elaborat în cazul sfeșnicelor și mai modest în cel al capacelor. Dar în precizarea rosturilor acestor piese trebuie avut în primul rînd în vedere amplasamentul urmelor de ardere secundară. Atunci cînd aceste urme marchează buza obiectului se poate observa că și decorul este mai simplu sau lipsește cu desăvîrșire, iar orificiul (lăcașul) de la partea superioară este foarte strîmt. În acest caz se pare că avem de-a face cu capace. Dimpotrivă, atunci cînd urmele de ardere secundară sunt prezente la partea superioară a piesei, în zona orificiului, ele lipsesc de pe buză, iar fața exterioară beneficiază de un decor bogat și variat, constînd din crestături, șnururi, incizii și benzi trasate cu culoare albă. În plus, orificiul (lăcașul) de la partea superioară este mult mai larg și adeseori smălituit în nuanțe de verde sau maron. Toate aceste elemente recomandă includerea pieselor respective în categoria sfe-

Pl.III.- Curtea de Argeș, ceramică smălțuită(1,3,4)
și crăiță din sec.al XIV-lea

P1.IV.- Curtea de Arges, ceramică smălțuită (1,2,3,5)
și pahar (4) din sec. al XIV-lea

nicelor pentru lumini.

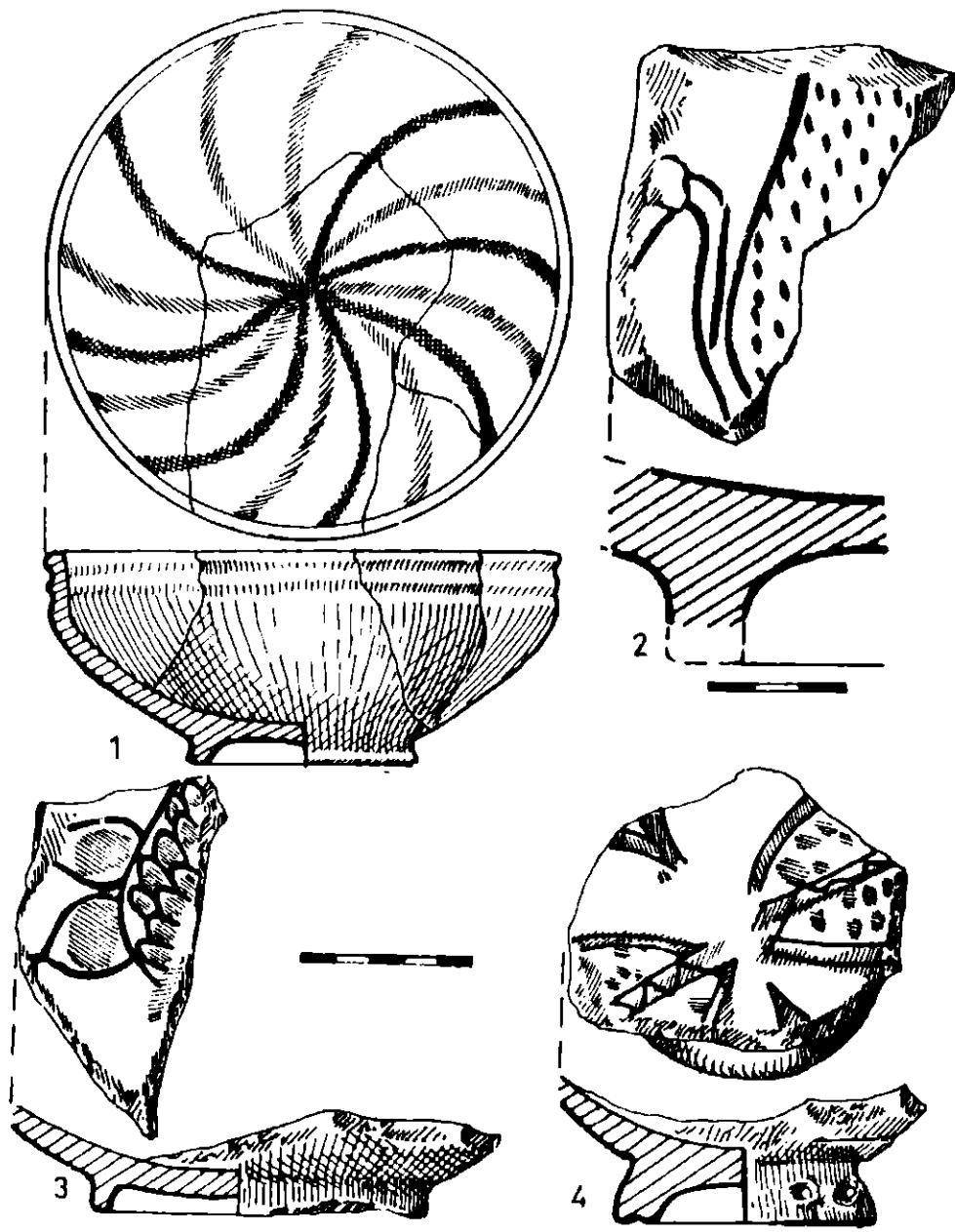
Așind în vedere aceste observații concluzia ce se desprinde este cea legată de existența în sec. XIV-XV a unor ateliere ce realizau forme ceramice în linii generale asemănătoare – fapt ce poate să ne inducă în eroare la o analiză sumară –, dar care, în funcție de destinația lor – sfesnice sau capace –, beneficiau mai mult sau mai puțin de unele elemente funcționale sau de un aparat ornamental.

Alte forme din cadrul ceramicii nesmălituite ce oferă unele sugestii sunt reprezentate de ulcioarele și paharele de mici dimensiuni. Cele dintși sunt bogat decorate cu culoare albă și, uneori, cu pete de smalț plasate în zona gurii. În mod invariabil dispun de o toartă, iar de cele mai multe ori gura este circulară. Paharele au o înălțime mică (circa 7 cm), forma tronconică, buza ușor arcuită spre interior și piciorul lățit (pl. IV/4). Ambele, ca urmare a dimensiunilor lor reduse, par a fi fost utilizate în cazul băuturilor cu un grad mai mare de tărie.

Ceramica smălituită, aparținând sec. XIV-XV, depășește cu mult din punct de vedere cantitativ categoria celei nesmălituite.

O primă remarcă se referă la prezența în suprafața cercetată a unui număr considerabil de fragmente de vase argobate și cu decor sgrafittat, dar rămase nesmălituite, ce nu reprezintă altceva decât rebuturi provenite dintr-un atelier de ceramică aflat fără îndoială nu departe de locul de descoperire al acestora. Aceluiași context împartine și un fragment de crâltă (pl. III/2), piesă utilizată în exclusivitate în cupoarele de ars ceramică smălituită.

In ceea ce privește formele existente în cadrul ceramicii smălituite se observă preponderența a două forme : strachina și farfurie, ambele cu picior inelar, cea din urmă prezentând ca variantă - talerul (pl. II). Decorul sgrafittat este destul de variat, fondul de smalț galben fiind adeseori înviorat prin pete de culoare maron și verde. Motivele ornamentale, în cea mai mare parte de vechiă tradiție, combină liniile incizate - drepte, oblice, în val sau în zig-zag - cu elementele spiralicice, cîrcel și mai apoi cu acele tendințe mai noi și rafinate date de decorul vegetal sau zoomorf⁷. Astfel, nelipsitul medalion central este realizat fie din cercuri concentrice (pl. III/1, 3, 4 și IV/3), fie în spirală (pl. I/5), interiorul pereților beneficiind de o decorație radială (stelară) (pl. IV/1), dar și de combinații de linii curbe întreținute (pl. V/4) sau ove asociate cu solzi (pl. V/1) și mici liniile incizate (pl. V/4). Se remarcă motivul vrtejului, redat în numeroase variante primăvara alternanță coloristică plină de vigoare (pl. IV/2 și V/1). Un fragment care merită o atenție deosebită este cel ce redă parțial imaginea unui leopard (pl. V/2), identificarea răcindu-se în acest caz prin analogie cu o piesă asemănătoare provenită din sudul Moldovei⁸. Aceasta se integrează în repertoriul ornamental zoomorf-animalier ce pătrunde în spațiul carpato-danubiano-pontic încă din sec. al XI-lea⁹, originea sa fiind legată de Orientul islamic, de unde se răspindește apoi în

Pl.V.- Curtea de Argeș, ceramică smălțuită din sec.al XIV-lea

Orientul bizantinizat al Asiei Mici și al bazinului Mării Negre¹⁰.

Tot ca un element de decor poate fi considerat și festonul ce împodobește marginea unor vase de tipul străchinilor sau al farfurilor cu buza lată, trăsă spre exterior.

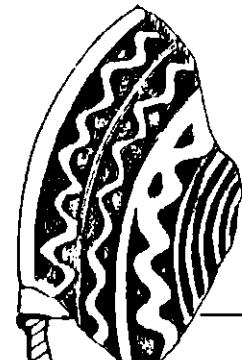
Un detaliu interesant este reprezentat de cele două orificii ce perforează piciorul inelar al străchinilor și farfurilor (pl. III/1, 4; IV/1, 2, 3, 5; V/4), dovedă încontestabilă a rolului decorativ înălținit de o bună parte din aceste piese. Beneficiem astfel de o confirmare a vechimii procedeului decorărilor cu vase smălțuite, procedeu înălținit pînă în multe din zonele țării noastre.

Legate de decorațiunea și totodată de arhitectura interioarelor sunt și discurile și plăcile patrulate sau triunghiulare smălțuite sau nesmălțuite, aparținând unor sobe¹¹. Discurile sunt realizate la roată rapidă, au marginile drepte și împodobite prin nervuri circulare mai mult sau mai puțin proeminente, dispuse concentric. În centru apare un buton central (pl. VII/5, 6). În numeroase cazuri nervurile circulare sunt prevăzute ca crestături (pl. VII/2) ce sporesc calitățile estetice ale pieselor. Plăcile patrulate sau triunghiulare, în bună măsură smălțuite, dispun de un decor variat: vegetal-geometric sau figurativ. Din rîndul celor figurative se remarcă cele ce redau imaginea unui călăreț înveșmînat cu o tunică, după moda sec. XIV-XV (pl. I/1) sau cele cu reprezentările din iconografia creștină, precum acel cap de Madonă, modelat cu o deosebită măiestrie (pl. VI/4). De la coronamentul sobelor provin piesele triunghiulare, cu decor vegetal-geometric (pl. I/2).

Toate aceste piese, fie că este vorba de vase, fie de plăci, variate din punct de vedere tipologic și decorativ, reflectă gusturile și posibilitățile societății românești de la sud de Carpați în veacurile XIV-XV, contribuind totodată la conturarea climatului artistic din sfîrșul înaltei feudalități muntene.

Ceramica smălțuită din sec. XVI-XVII prezintă cîteva trăsături proprii în raport cu cea din secolele anterioare. Fiind mai puțin studiată s-a ajuns la unele încadrări cronologice inexacte, așa după cum s-a întîmplat chiar cu unele materiale descoperite la Curtea de Argeș¹². Formele sunt cele tradiționale: strachina, bolul, farfurie și tulerul, unele deosebiri putând fi observate în profilatura piciorului inelar. În materie de decorație se remarcă absența totală a ornamentelor incizate, agrafitate, predominând decorul realizat cu cornul. După prima ardere, peste stratul de angobă din diferite nuanțe de maron, se trasează cu cornul, cu culoare albă, motive de felul spiralei, a cercilor concentrice sau a liniei vălurite (pl. VI/1, 2, 3). În final se aplică un strat de smalț galben sau verde. Această manieră decorativă va cunoaște o largă răspîndire în timp și spațiu, fiind întîlnită pînă în veacul nostru în diverse centre de olărie tradițională¹³, dovedă a continuității și unității creației artistice românești.

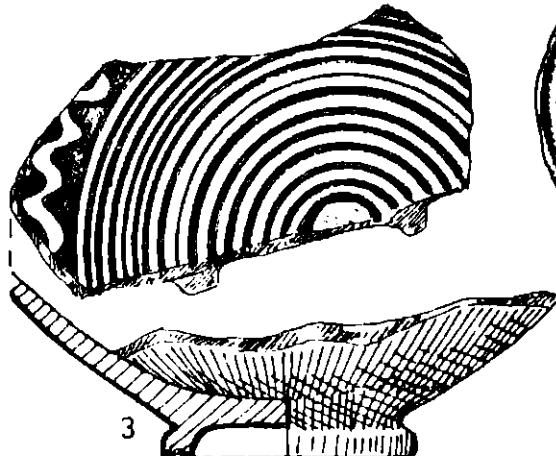
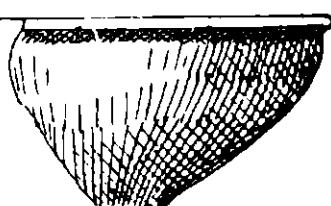
Desei în această ultimă campanie arheologică nu s-a reușit interceptarea vreunui complex de locuire, materialele arheologice recoltate

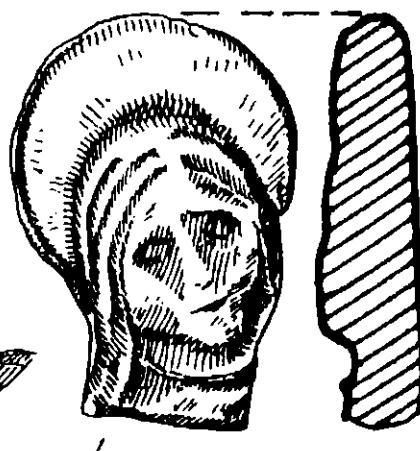
1

2

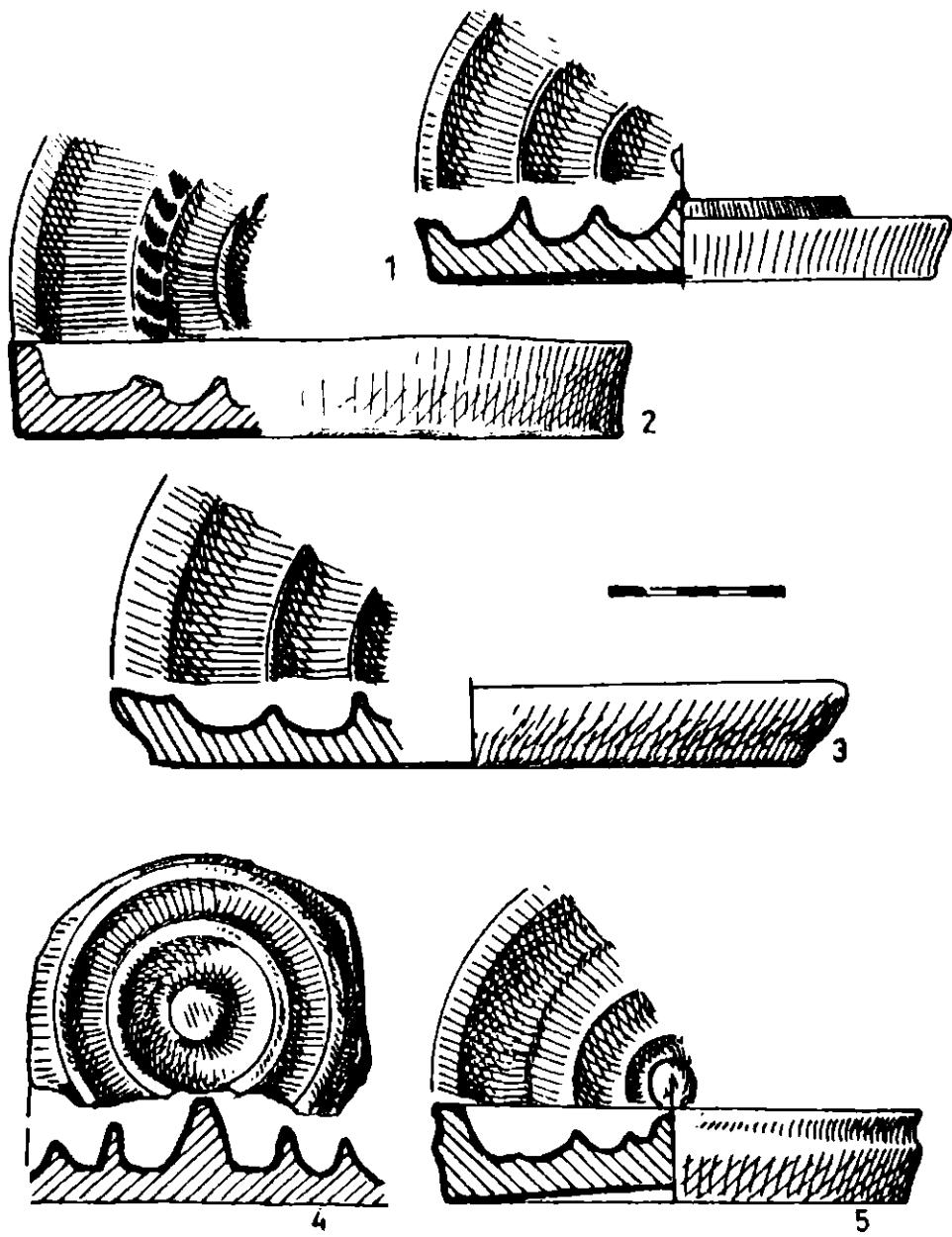

3

4

Pl.VI.- Curtea de Argeş, ceramică smălțuită din sec. XVI-XVII (1,2,3) și fragment de cahlă (4).

Pl. VII.- Curtea de Arges, cahle-discuri din sec.al XIV-lea

au reușit să ne completeze cunoștințele despre unele aspecte ale civilizației românești a sec. XIV-XVII, dintre care cele privitoare la ceramică smălțuită și monumentală ni se par a nu fi de cea mai mică importanță.

N O T E

- 1 Lia Bătrîna și Adrian Bătrîna, Cercetări arheologice efectuate în anul 1979 în cuprinsul asezării Curtea de Argeș, jud. Argeș, în Cercetări arheologice, IV, București, 1981, p.144-169.
- 2 Informații obținute din partea lui George Georgescu, bun cunoscător al orașului și a împrejurimilor sale.
- 3 N. Constantinescu, Curtea de Argeș. Probleme de geneză și evoluție, în BMI, 3, 1971, p.24.
- 4 N. Constantinescu, Coconi. Un sat din Cîmpia Română în epoca lui Mircea cel Bătrân, București, 1972; Elena Busuioacă și D. Vîlceanu, Ceramica din asezarea medievală de la Basarabi-Calafat (sec. al XIV-lea), SCIVA, 4, 27, 1976, p.496-516.
- 5 Sonja Gheorghieva, "Arheologija Sofia", 8, 1960, 4, p.8.
- 6 N. Constantinescu, op.cit., p.123 și pl. XXXVII ; Silvia Baraschi, Despre capacale de lut de la Păcoului lui Soare, în SCIV, 4, 1972, p.609-617 ; Petre Diaconu, Silvia Baraschi, Păcoului lui Soare, II, București, 1977, p.55.
- 7 Corina Nicolescu și Paul Petrescu, Ceramica românească tradițională, București, 1974, p.45.
- 8 Ibidem, fig.113.
- 9 Ibidem, p.53, fig.36.
- 10 Ibidem, p.53.
- 11 Cea mai veche sobă din cuprinsul Curții Domnești de la Curtea de Argeș este datată în jurul anului 1340 (vezi N. Constantinescu și C. Ionescu, Asupra habitatului urban de la Tîrgoviște înainte de 1394. Repere din viața curții Domnești, în SCIVA, 1, 1980, p.70, nota 28).
- 12 Corina Nicolescu și Paul Petrescu, op.cit., fig.82.
- 13 Ibidem, fig.50.

RECHERCHES ARCHÉOLOGIQUES À CURTEA DE ARGEȘ

Résumé

Pendant l'année 1980 ont été continuées les recherches archéologiques en plusieurs zones de la ville de Curtea de Argeș. C'est ainsi qu'au pied de la colline Sîn Nicoară, à l'ouest de celui-ci, ont été dé-

couverts les traces d'un four dont le plan était circulaire et qui est daté aux XVe-XVIe siècles. Au nord-est de la même colline, sur une haute terrasse, a été surpris le tracé d'un mur en pierre érigé au plus tôt à la fin du XVIIIe siècle et dont le contour a pu être précisé.

De la dernière superficie investiguée, qui était située au sud-ouest de l'ensemble de la Cour Princière, dans le jardin de l'immeuble de la Rue Mircea cel Mare no 1, ont été recueillis de nombreux fragments céramiques qui provenaient de vases émaillés et de carreaux de poêle dont l'étude a réussi compléter nos connaissances sur certains aspects de la civilisation roumaine des XIVe-XVIIe siècles.

LÉGENDE DES PLACHES

- Pl.I.-Curtea de Argeș, céramique ornementale (1,2), chandeliers et connerdes (3,4) du XIVe siècle.
Pl.II.-Curtea de Argeș, assiette émaillée du XIVe siècle.
Pl.III.-Curtea de Argeș, céramique émaillée (1,3,4) et support de XIVe siècle.
Pl.IV.-Curtea de Argeș, céramique émaillée (1,2,3,5) et verre (4) du XIVe siècle.
Pl.V.-Curtea de Argeș, céramique émaillée du XIVe siècle.
Pl.VI.-Curtea de Argeș, céramique émaillée des XVIe-XVIIe siècles (1,2,3) et fragment de carreau de poêle (4).
Pl.VII.-Curtea de Argeș, disques pour le poêle du XIVe siècle.